

7. Prawa człowieka w globalnym świecie

Prawa człowieka to powszechne moralne prawo o charakterze podstawowym przynależne każdemu człowiekowi. Jednym z pierwszych dokumentów, w którym sankcjonowane były prawa jednostki ludzkiej względem państwa, była *Wielka Karta Swobód (Magna Charta Libertatum)* z 1215 roku. Wydany przez angielskiego króla Jana bez Ziemi dokument stanowił, iż „żaden wolny człowiek nie może być pojmany ani więziony albo wyrzucony z posiadłości, (...) ani wygnany lub innym sposobem pognębiony; i ani sami na niego nie wyruszymy, ani nikogo innego przeciw niemu nie wyślemy, jak tylko na podstawie legalnego wyroku równych jemu albo na podstawie prawa ziemskiego”. Niezwykle istotnym okresem w procesie prawnego sankcjonowania praw człowieka była druga połowa XVIII wieku. W Deklaracji Niepodległości Stanów Zjednoczonych z 1776 roku zapisano, że „wszyscy ludzie zostali stworzeni równi, zostali wyposażeni przez stwórcę w pewne niezbywalne prawa, między którymi są: życie, wolność i dążenie do szczęścia”. Z kolei we francuskiej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 roku zawarte jest sformułowanie, iż „wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi”⁸.

Współczesne rozumienie praw człowieka ukształtowane zostało głównie pod wpływem okrucieństw II wojny światowej. Ogrom zniszczeń i zbrodni, będących dziełem nazistowskich Niemiec w Europie oraz wojsk japońskich w Azji, doprowadził do podpisania 10 grudnia 1948 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

⁸ <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/> [dostęp: 28.05.2019].

Koncepcja praw człowieka

Koncepcja praw człowieka, która jest jedną z najważniejszych kategorii praw moralnych, opiera się na trzech tezach, na co zwraca uwagę Wiktor Osiatyński. Po pierwsze, każda władza jest ograniczona, po drugie, każdy człowiek posiada sferę autonomii, w którą nie może wkraczać żadna władza i po trzecie, każdy może się domagać od państwa ochrony jego praw⁹. Prawa człowieka mają zatem charakter powszechny, przynależą wszystkim ludziom, w każdej sytuacji i niezależnie od pozycji społecznej, wyznawanych wartości, poglądów czy religii. Ponadto są to prawa przyrodzone, mają charakter praw podstawowych, czyli nie trzeba ich uzasadniać, odwołując się do jakichkolwiek innych praw. Każdy człowiek posiada je z racji człowieczeństwa. Ich istnienie jest niezależne od woli władzy, norm religijnych czy prawnych. Zadaniem państwa jest tylko tworzenie systemu ochrony praw przysługujących każdej jednostce. Prawa człowieka są niezbywalne, co oznacza, że nikt nie może ich odebrać, ani nie można się ich zrzec. Mają także charakter nienaruszalny, czyli ich istnienie jest niezależne od władzy i nie może być przez tę władzę dowolnie regulowane. Zarazem należy pamiętać, iż mogą podlegać ograniczeniom w wyjątkowych przypadkach i zgodnie z uznanymi procedurami (np. w obawie o bezpieczeństwo; zob. rozdz. *Polityzacja strachu jako globalny trend w zakresie bezpieczeństwa*). Ostatnią cechą jest ich niepodzielny charakter, gdyż stanowią integralną i współzależną całość, co oznacza, iż państwo nie może respektować tylko części przysługujących ludziom praw, by inne pomijać. Wskazane cechy nadają koncepcji praw człowieka globalny charakter i sprawiają, że ochrona ich stanowi jedno z najważniejszych globalnych wyzwań.

Na prawa człowieka możemy także spojrzeć przez pryzmat przysługujących jednostce praw (prawa pozytywne) i wolności (prawa negatywne). Prawa pozytywne mają charakter proceduralny, związany z koniecznością ochrony praw jednostki przez państwo. Będą to pra-

⁹ W. Osiatyński, *Wprowadzenie do praw człowieka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/02/WiktorOsiatyńskiWprowadzenieDoPojeciaPrawCzlowieka.pdf> [dostęp: 28.05.2019].

wo do bezpieczeństwa osobistego, prawo do sądu czy prawo do właściwego procesu. Wolności natomiast związane są z ograniczeniem możliwości ingerencji państwa w autonomiczne sfery życia człowieka. Będą to chociażby: wolność osobista, wolność sumienia i wyznania, wolność zgromadzeń, wolność zrzeszania się, wolność poruszania się czy wolność gospodarowania.

Prawa polityczne i socjalne

Prawa człowieka mają szerszy wymiar, nie tylko ograniczający się do prawa do życia i wolności. Ważną częścią są prawa polityczne, dające obywatelom sposobność udziału w życiu państwa oraz możliwość wpływania na nie. Do praw politycznych zalicza się prawo do obywatelstwa, prawo do uczestniczenia w życiu publicznym (czynne i bierne prawo wyborcze), prawo do służby publicznej, prawo do informacji o działalności władz. Prawa polityczne ściśle więc są związane z demokratyczną formą rządów, gdyż obowiązkiem państwa jest stworzenie mechanizmów pozwalających na ich realizację. Podstawowym dokumentem międzynarodowym, gwarantującym prawa polityczne, jest Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych uchwalony na mocy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 16 grudnia 1966 roku.

Prawa osób LGBT

Prawa do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej są jednymi z fundamentalnych praw ludzkich. W grudniu 2010 roku Sekretarz Generalny ONZ Ban Ki-moon wezwał państwa członkowskie do podjęcia działań zmierzających do dekryminalizacji homoseksualizmu oraz zwalczania przemocy wobec grupy LGBT (lesbijki, geje, osoby biseksualne i transpłciowe). Jak zauważał, „Jako osoby świadome nie wyrażamy zgody na dyskryminację, a w szczególności na dyskryminację opartą na orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Tam gdzie postawy kulturowe są sprzeczne z powszechnymi prawami człowieka, to prawa człowieka muszą być przede wszystkim przestrzegane”. W 2019 roku w 69 krajach nadal obowiązują przepisy kryminalizujące relacje osób tej samej płci. Najgorsza sytuacja osób o orientacji homoseksualnej jest w części krajów muzułmańskich, w których homoseksualizm karany jest śmiercią (podobnie było chociażby w nazistowskich Niemczech). Do krajów tych należą: Iran, Jemen, Arabia Saudyjska, Nigeria (część stanów), Mauretania, Sudan, Somalia, Katar, Afganistan i Zjednoczone Emiraty Arabskie. W kwietniu 2019 roku do tego grona dołączyło Brunei.

* <http://www.unic.un.org.pl/aktualnosci.php?news=2441> [dostęp: 30.05.2019].

Krzyk wolności, reż. Richard Attenborough, 1987

Walka z rasizmem jest ważną częścią kina zaangażowanego, podejmującego ważne, ale zarazem i niezmiernie trudne, społeczne tematy. Takim obrazem jest *Krzyk wolności* w reżyserii Richarda Attenborougha. Film porusza temat apartheidu w Republice Południowej Afryki i walki o podstawowe prawa dla czarnoskórych mieszkańców. Głównymi bohaterami jest duet złożony z „białego” dziennikarza Donalda Woodsa oraz „czarnego” działacza społecznego Stevena Biko. Film Attenborougha, który miał premierę w 1987 roku, pokazując przeplatające się losy bohaterów, począwszy od antagonizmu, po wzajemne zrozumienie i walkę, był istotnym głosem nacisku na rząd RPA w celu zniesienia systemu segregacji rasowej. W 1990 roku na wolność wyszedł Nelson Mandela, który w pierwszych powszechnych wyborach został prezydentem Republiki Południowej Afryki (1994).

Drugą grupę stanowią prawa socjalne, które gwarantują minimum bezpieczeństwa ekonomicznego, a ponadto odnoszą się do takich praw, jak: prawo do pracy, prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych, prawo do zabezpieczenia społecznego, prawo do nauki, ochrony zdrowia, prawo do udziału w życiu kulturalnym i korzystania z postępu naukowego. Prawa socjalne jako część praw człowieka gwarantowane są Międzynarodowym Paktem Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych,

które podobnie jak Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych przyjęto 16 grudnia 1966 roku. Oba dokumenty weszły w życie 3 stycznia 1976 roku.

Prawa człowieka a islam

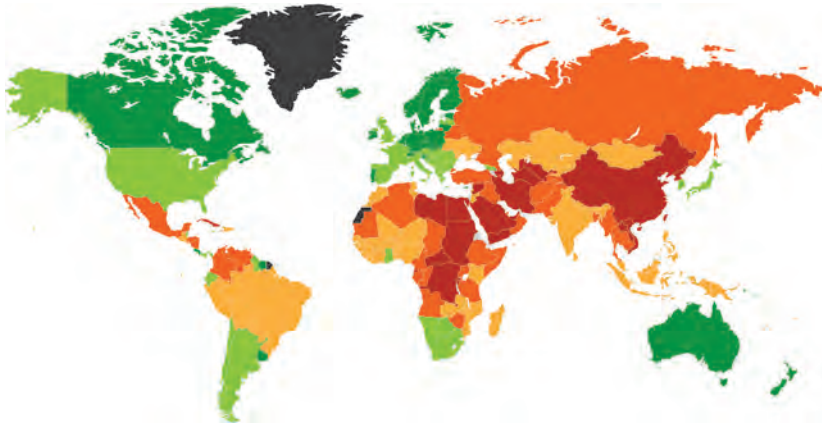
Powszechny charakter praw człowieka nie oznacza jednakże ich powszechnej akceptacji. Już w momencie tworzenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka uwidoczniły się poważne rozbieżności dotyczące zakresu praw jednostki ludzkiej. Republika Południowej Afryki nie podzielała poglądu o równości rasowej, a Arabia Saudyjska o równości kobiet i mężczyzn. Najczęstsze zarzuty podnoszone wobec praw człowieka dotyczą jego „zachodniego” charakteru, choć główne role w procesie tworzenia Deklaracji odegrali: Kanadyjczyk John Peters Humphrey, Francuz Rene Cassin, Amerykanka Eleonor Roosevelt, Libańczyk Charles Malik oraz Chińczyk Peng-chun Chang. Dlatego też rozwinęła

się regionalizacja unormowań prawnych w zakresie praw człowieka, czasem dość mocno różnicując kwestie, które według Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka miały mieć charakter uniwersalny. Dlatego też prawa człowieka regulowane są dokumentami regionalnym, jak np. Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2000), Amerykańską Konwencją Praw Człowieka (1969), Afrykańską Kartą Praw Człowieka i Ludów (1981).

Wyzwaniem nadal pozostaje nawet nie tyle akceptacja, co realizacja norm prawnoczłowieczych w państwach islamskich. Jak zauważa Andrzej Bisztyga, główne rozbieżności pomiędzy państwami euroatlantyckimi a islamskimi są na gruncie interpretacji tych samych norm. Należy zwrócić uwagę, iż w islamie koncepcja praw jednostki jest koncepcją religijną. Wszelkie prawa pochodzą od Boga (Allaha), a ludzie są jedynie wykonawcami jego woli. Punktem odniesienia wszelkich praw jest Koran, czyli dokument religijny i zarazem najwyższe źródło prawa, mający w niektórych państwach (np. Arabia Saudyjska czy Oman) rangę konstytucyjną. Stąd też w islamie powszechność praw podstawowych przysługujących każdemu człowiekowi, znanych np. w Europie czy Ameryce, podważana jest przez kryteria wyprowadzane wprost z założeń religijnych, które zakładają różne zakresy praw jednostki. I tak islam nie dopuszcza do apostazji, co stoi w sprzeczności z wolnością wyboru religii. Podobnie jest w przypadku równości płci, która nie istnieje, a mężczyznom i kobietom przypisane są religijnie inne role. A należy pamiętać, iż wyznawcy islamu są zobowiązani do odpowiednich (zgodnych z literą prawa) zachowań wobec Boga i społeczności¹⁰.

Podniesione rozbieżności interpretacyjne pomiędzy państwami euroatlantyckimi a islamskimi dodatkowo komplikuje to, iż sam islam nie jest jednolity. Wielonurtowość islamu przejawia się także podejściem do praw jednostki. Za bardziej liberalne należy uznać zapisy chociażby Arabskiej Karty Praw Człowieka (2004), której podstawowe interpretacje praw człowieka wskazane zostały we wcześniejszym akapicie. Ale są także znacznie bardziej konserwatywne stanowiska wygłaszane przez

¹⁰ A. Bisztyga, *Zachodnia a islamska koncepcja praw jednostki*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2013, nr 1(13)/2013, s. 77–92.

Mapa Indeksu Wolności przestrzeni obywatelskiej za 2017 rok

Źródło: CIVICUS Monitor.

Mapa przedstawia Indeks Wolności przestrzeni obywatelskiej za 2017 rok. Indeks tworzony jest co roku przez CIVICUS Monitor na podstawie wskaźników odnoszących się do wolności obywatelskich oraz oceny jakościowej dokonywanej przez ekspertów. Poszczególne kraje przyporządkowano do 5 kategorii, w których prawa obywatelskie są: otwarte (kolor zielony), zawężone (kolor jasnozielony), utrudnione (kolor żółty), stłumione (kolor pomarańczowy) i zamknięte (kolor czerwony).

znaczących islamskich ajatollahów¹¹. Pierwszy Najwyższy Przywódca Islamskiej Republiki Iranu ajatollah Ruhollah Chomejni. prawa człowieka traktował jako zbiór zdeprawowanych postanowień stworzonych przez syjonistów w celu zniszczenia wszelkiej prawdziwej religii. Z kolei jego następcą, ajatollah Ali Chamenei, stwierdził, iż „jeśli chcemy dowiedzieć się, co jest dobre, a co złe, nie zwracamy się w kierunku ONZ. Zwracamy się w kierunku Koranu. Dla nas Deklaracja Praw Człowieka jest niczym więcej, niż kupą magicznych sztuczek uczniów szatana”¹².

¹¹ Ibidem.

¹² L. Richter-Bernburg, *Muzułmańskie prawo religijne a świecki humanizm*, „Wokół Współczesności” 2004, nr 2/2004, s. 152.

Prawa człowieka a demokracja

Warunkiem *sine qua non* realizacji praw człowieka jest demokracja (zob. rozdz. *Demokracja jako wyzwanie globalne*). Tylko demokracja, która jako ustroj ma wpisany w swój swoisty genotyp prawa i wolności człowieka, pozwala na pełną realizację praw ludzkich. Zarazem także w państwach demokratycznych część praw człowieka ulega limitacji. Stąd też wiele organizacji na świecie prowadzi stały monitoring poziomu demokracji w poszczególnych państwach. Demokracja opiera się nie na werbalnej deklaracji o przyjęciu takiej formy ustrojowej (były wszakże demokracje ludowe czy obecnie forsowany termin o demokracji nieliberalnej, które oparte były na limitowanym zakresie praw człowieka), ale jak wskazuje Larry Diamond, na czterech fundamentalnych elementach, do których zalicza: system elekcji stosowany do wyboru i zastąpienia rządu, ochronę praw człowieka przysługującą wszystkim ludziom, aktywny udział obywateli w życiu politycznym i społecznym, przysługiwanie w równym stopniu wszystkich praw wszystkim obywatelom¹³.

Według raportu *Freedom in the World 2018*, przygotowanego przez fundację Freedom House, państw określanych jako „niewolne” jest 25% i zamieszkałe są przez 37% populacji Ziemi. Wśród 48 państw, zaliczanych do tej grupy, najgorsza sytuacja pod względem przestrzegania praw człowieka utrzymuje się w Syrii, Południowym Sudanie, Erytrei, Północnej Korei, Turkmenistanie, Gwinei Równikowej, Arabii Saudyjskiej, Somalii, Uzbekistanie, Sudanie, Republice Środkowoafrykańskiej oraz Libii. Część z tych państw dotknięta jest wojną domową (np. Syria, Republika Środkowoafrykańska czy Somalia), inne są autokracjami (jak choćby Uzbekistan, Arabia Saudyjska czy Korea Północna). Z kolei najwyższe wskaźniki, odnoszące się do przestrzegania praw człowieka, posiadają: Finlandia, Norwegia, Szwecja, Kanada, Holandia, Australia, Luksemburg, Nowa Zelandia i Urugwaj.

¹³ L. Diamond, *Promoting Democracy in the 1990s: Actors and Instruments, Issues and Imperatives, A Report to the Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict*, Carnegie Corporation of New York, New York 1995, s. 10.

Suu Kyi, czyli jak ikona walki o prawa człowieka zdradziła ideały, o które walczyła

Manifestacja aktywistów przeciwko aresztowaniu Aung San Suu Kyi

Źródło: Flickr.com.

Prawa człowieka prawie od zawsze towarzyszyły faktycznej przywódczyni Mjanmy (dawniej Birmy) Aung San Suu Kyi. Suu Kyi jest córką birmańskiego generała Aung Sana, uważanego za ojca niepodległości. Będąca pod wielkim wpływem nauk Ghandiego, a zwłaszcza walki politycznej bez użycia przemocy, pod koniec lat 80. XX wieku włączyła się do walki opozycyjnej z rządzącą juntą wojskową. Za działalność polityczną Suu Kyi spędziła blisko 20 lat w areszcie domowym, który opuściła dopiero w 2012 roku. Za walkę o prawa człowieka i obywatelskie swobody przyznano jej Pokojową Nagrodę Nobla (1991), Nagrodę im. Sacharowa (1991), Nagrodę im. Simona Bolívara (1992), amerykański Medal Wolności (2000), czy tytuł Ambasadora Sumienia Amnesty International (2009). Stała się także ikoną popkultury. Grupa U2 zadedykowała jej utwór *Walk On*, telewizja MTV przyznała jej nagrodę *Free Your Mind* (2003), a Luc Besson wyreżyserował oparty na jej biografii film *Lady* (2011).

Cały dorobek Suu Kyi jako światowego symbolu walki o prawa człowieka został praktycznie zaprzepaszczone, gdy Suu Kyi już jako polityk *de facto* rządzący całym państwem (oficjalnie prezydentem kraju jest desygnowany przez nią Win Myint) przyzwoliła na czystkę etniczną w stanie Arkan, zamieszkałym przez muzułmańską mniejszość Rochindża. W wyniku działań armii Mjanmy zginęło ok. 25 tys. osób, a zmuszonych do ucieczki zostało 730 tys. ludzi, głównie do sąsiedniego Bangladeszu. Wypowiedzi Suu Kyi coraz mocniej odwołują się do rasistowskich i islamofobicznych haseł. Tak oto z ikony walki o prawa człowieka liderka Mjanmy stała się ucieleśnieniem tego, z czym walczyła jako opozycjonistka. Świat, który widział w Suu Kyi współczesnego Ghandiego, coraz częściej odbiera jej nagrody i wyróżnienia przyznawane za walkę o prawa człowieka. W 2018 roku Amnesty International odebrał jej tytuł Ambasadorki Sumienia, a Kanada pozbawiła ją honorowego obywatelstwa. Na płynące licznie wezwania o odebranie Suu Kyi Nagrody Nobla, którą otrzymała właśnie za walkę o prawa człowieka, Komitet Noblowski odpowiedział, iż nie pozwala na to regulamin nagrody.

Zagrożenia dla respektowania praw człowieka pojawiają się nie tylko w państwach niedemokratycznych. W 2018 roku wolność ekspresji politycznej została mocno ograniczona w Kambodży, gdzie zdelegalizowano największą partię opozycyjną. Z kolei w Serbii działania Prezydenta Aleksandra Vučića zmierzają do podporządkowania systemu sądownictwa oraz ograniczenia wolności słowa¹⁴.

Osobnym wyzwaniem, z jakim muszą zmierzyć się nie tylko władze państw, ale przede wszystkim demokratyczne społeczeństwa, jest akceptacja inności. Pod tym sformułowaniem będą kryły się m.in. prawa osób LGBT (zob. ramka), prawa mniejszości etnicznych i religijnych, a także fale uchodźców oraz emigrantów ekonomicznych. Zarazem grupy te narażone są na ataki populistów, którzy w imię obrony praw „swoich” społeczności dokonują dehumanizacji uchodźców, emigrantów czy osób nieheteroseksualnych. Oskarżani są oni o terroryzm czy szerzenie chorób, a prowadzona narracja częstokroć odwołuje się do segregacji o podłożu rasowym (jak choćby w Mjanmie) czy religijnym (np. na Węgrzech).

Wskazane wyzwania odnoszą się *de facto* do akceptacji uniwersalnego charakteru praw człowieka. Jakakolwiek limitacja czy wykluczenie stanowi ich zaprzeczenie, które w konsekwencji może uderzać w kolejne grupy. Dziś „swoi”, których prawa bronione są przed „innymi”, mogą jutro stać się zagrożeniem, kolejnymi „innymi”, którym odmawiane będą podstawowe prawa i wolności. Prawa, które z samej istoty człowieczeństwa przysługują każdemu człowiekowi.

¹⁴ https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_FITW_Report_2018_Final_SinglePage.pdf [dostęp: 30.05.2019].

Prawa kobiet w Arabii Saudyjskiej

W 1995 roku na odbywającej się w Pekinie Czwartej Światowej Konferencji w Sprawie Kobiet Hillary Clinton wygłosiła słynną przemowę dotyczącą łamania praw człowieka w Chinach i innych częściach świata. Padło wówczas znamienne zdanie, iż „prawa człowieka to prawa kobiet, a prawa kobiet to prawa człowieka”. Słowa te, choć wypowiedziane już blisko 25 lat temu, nadal pozostają aktualne, szczególnie w odniesieniu do krajów takich jak Arabia Saudyjska. Królestwo rządzone przez Saudów, choć w ostatnich latach podjęło szereg reform, nadal jest jednym z najbardziej mizoginicznych krajów na świecie. W Arabii Saudyjskiej pozycję prawną kobiet można porównać do statusu dzieci. Dopiero w 2001 roku umożliwiono kobietom staranie się o dowód osobisty. Był to pierwszy dokument, którym kobieta mogła potwierdzić swoją tożsamość. Jest to tym bardziej istotne, iż kobiety pozostają cały czas pod „opieką” mężczyzn. Choć w 2005 roku zakazano przymusowych małżeństw, nadal są one powszechnie praktykowane. W 2015 roku przyznano kobietom prawa wyborcze w wyborach lokalnych, a od 2018 roku mogą prowadzić samochód. Warto przypomnieć, iż pierwszym krajem który przyznał prawa wyborcze kobietom, była Nowa Zelandia i nastąpiło to w 1893 roku.

Sytuacja, w jakiej znajdują się Saudyjki, prowadzi je do podejmowania prób uciec z kraju. Według statystyk rządowych w 2015 roku 577 Saudyjek próbowało ucieczki. Brak jest rzeczywistych danych dotyczących prób bądź udanych ucieczek za granicę, choć Mansour al-Askar z Imam Muhammad ibn Saud University w rozmowie z „The Economist” przyznał, iż szacuje się, że ok. 1000 kobiet wyjeżdża każdego roku. Saudyjki, podejmujące się ucieczki, muszą zmierzyć się obecnie także z systemem Absher („Kaznodzieja”). Jest to rządowa aplikacja pozwalająca mężczyznom śledzić aktywność pozostających pod ich „opieką” kobiet. Za pomocą systemu można wydawać albo cofać pozwolenia na wyjazd. Ponadto sam system wysyła wiadomości tekstowe informujące o użyciu dokumentów (np. paszportu) czy kart kredytowych. Tak więc nawet po udanej ucieczce Saudyjki nadal narażone są na złapanie. Tak było w przypadku Diny Ali Lasloon, którą jej rodzina pochwyliła na Filipinach i zabrała do kraju, by tam umieścić ją w zakładzie poprawczym.

Brak poszanowania praw człowieka, w tym szczególnie praw kobiet, nie przeszkodziły jednak, by przedstawiciele Arabii Saudyjskiej wybrani zostali do gremiów, których celem jest walka o prawa kobiet! W kwietniu 2017 roku Arabię Saudyjską wybrano w tajnym głosowaniu Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ do Komisji ds. Statusu Kobiet. Za głosowało 47 z 54 państw, w tym co najmniej pięć państw Unii Europejskiej. W kwietniu 2018 roku Arabię Saudyjską wybrano na nowego członka Zarządu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płci i Uwłasnowolnienia Kobiet (*UN Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women*). Natomiast w czerwcu 2018 roku kandydat Arabii Saudyjskiej wybrany został w skład Komitetu ONZ ds. Eliminacji Dyskryminacji Kobiet. Gdy przedstawiciele Arabii Saudyjskiej wybierano do gremiów mających walczyć o prawa kobiet, w marcu 2018 roku na lotnisku w Zjednoczonych Emiratach Arabskich aresztowana została, a następnie deportowana do Arabii Saudyjskiej, Loujain al-Hathloul, znana aktywistka o prawa kobiet (m.in. walcząca z zakazem prowadzenia samochodów). Jak podaje jej rodzina, w więzieniu poddawana jest ona przemocy fizycznej i seksualnej. Al-Hathloul postawiono zarzuty działania przeciwko przepisom obowiązującym w Arabii Saudyjskiej oraz zarzut kontaktu z dyplomatami obcych państw. Zarzut ten sformułowano na podstawie zeznań samej Loujain al-Hathloul, w których wskazała, iż w 2017 roku aplikowała o pracę w ONZ Young Professionals Programme.

Słowniczek

- Prawa człowieka – to powszechne moralne prawo o charakterze podstawowym przynależne każdemu człowiekowi, którego źródłem jest przyrodzona godność ludzka
- Prawa pozytywne – związane są z koniecznością ochrony praw jednostki przez państwo (np. prawo do bezpieczeństwa osobistego czy prawo do sądu). Innymi słowy to państwo ma strzec części praw przysługujących każdemu człowiekowi.
- Prawa negatywne (wolności) – związane są z ograniczaniem możliwości ingerencji państwa w autonomiczne sfery życia człowieka (np. wolność osobista czy wolność sumienia i wyznania). Dotyczą więc ochrony praw przysługujących każdemu człowiekowi przed państwem i jego funkcjonariuszami.
- Prawa polityczne – dają każdemu obywatelowi sposobność udziału w życiu państwa oraz możliwość do wpływania na jego kształt. Jedynym gwarantem przestrzegania praw politycznych jest ustrój demokratyczny.
- Prawa socjalne – odnoszą się do sfery ekonomicznej egzystencji człowieka w społeczeństwie. Zakładają, iż każdemu przysługują pewne minimalne prawa, które państwo musi realizować na rzecz każdego obywatela (np. prawo do edukacji czy ochrony zdrowia).

Kalendarium

- 1948 – podpisanie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Prace nad dokumentem trwały ponad dwa lata. Deklaracja uważana jest za fundament praw człowieka i odwołują się do niej niemal wszystkie dokumenty podejmujące ochronę praw i wolności przysługujących jednostce ludzkiej. Powszechną Deklaracją Praw Człowieka przetłumaczono na ponad 500 języków (jest najczęściej tłumaczonym dokumentem na świecie).
- 2 lipca 1964 – zniesiona została segregacja rasowa w Stanach Zjednoczonych. Podpisujący Ustawę o prawach obywatelskich Prezydent Lyndon Johnson wskazywał: „Powstrzymajmy strumień rasowej nienawiści, odłóżmy na bok nieistotne różnice, niech ten naród będzie jedną całością”. Ustawa zakazywała dyskryminacji rasowej w miejscu pracy i przy zatrudnianiu, w procedurach wyborczych oraz w miejscach publicznych (np. autobus, metro czy basen).

1966 – przyjęte zostały Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych. Dokumenty te tworzą tzw. drugą generację praw człowieka, rozszerzając ich zakres o m.in. prawo do uczestniczenia w życiu politycznym, sprawy kulturalne czy dostęp do edukacji. Oba dokumenty weszły w życie w 1976 roku.

1980 – Islandka Vigdís Finnbogadóttir została pierwszą kobietą na świecie wybraną na urząd prezydenta. Swój urząd sprawowała 16 lat (4 kadencje). W 1984 i 1992 roku jej kadencja wobec braku kontrkandydatur była przedłużana. W 1988 roku uzyskała poparcie 92,7%, wyzwanie rzuciła jej wówczas inna kobieta – Sigund Thorsteinsdóttir.

Problemy do dyskusji

1. Czym są prawa człowieka dla Ciebie?
2. Wskaż główne zagrożenia dla koncepcji praw człowieka
3. Czy według Ciebie prawa człowieka można ograniczać? Jeśli tak, to kiedy?

Dodatkowa literatura

- Bauer W., *Porwane. Boko Haram i terror w sercu Afryki*, tłum. E. Kalinowska, Wydawnictwo Czarne, Sękowa 2017.
- di Giovanni J., *Tamtego ranka, kiedy po nas przyszli. Depesze z Syrii*, tłum. J. Hunia, Wydawnictwo Czarne, Sękowa 2017.
- Leovy J., *Wszyscy wiedzą o zabójstwach czarnych w Ameryce*, tłum. J. Ochab, Wydawnictwo Czarne, Sękowa 2017.
- Osiatyński W., *Prawa człowieka i ich granice*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2011.
- Pankowski R., *Rasizm a kultura popularna*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2006.
- Wollstonecraft M., *Wołanie o prawa kobiety*, tłum. H. Morusiewicz, A. Sprzęczka, Wydawnictwo Mamania, Warszawa 2011.

Reportaż Fundacji HumanDoc *Przemoc domowa w Gruzji*

Gruzińskie działaczki, współpracujące przy projektach pomocowych z Fundacją HumanDoc, nakreślają pozycję kobiet w Gruzji jako egzemplifikację odnoszącą się do całego bloku państw byłego Związku Radzieckiego. Szczególnie ważki jest problem przemocy domowej wobec kobiet. Kobiety wraz z dziećmi wyrzucane są z domów, a jedyną dla nich szansą na przetrwanie, a w przyszłości na poprawę losu, są inicjatywy, takie jak działania Fundacji HumanDoc.

